

a *Szomorú tarisznya* költője: Komáromi József Sándor.

Talán a meglepetés váltotta ki belőlem a tetszésnek ezt a nem mindennapi megnyilvánulását? Az a tény, hogy a kis könyv szerzőjét nem is tartotta költőnek az irodalmi közvélemény, minthogy évtizedeken át prózairóként foglalta el közöttünk a maga helyét. Vagy az a körülmény vesztegetett volna meg, hogy nemzedékem szemével néz szét ezekben a versekben a korosztályunkat körülvevő világban? Mert sokszor úgy éreztem, helyettem beszél, s tulajdonképpen mindig is ezt szerettem volna én kimondani, versben vagy prózában, mindegy, ami neki itt, a *Szomorú tarisznyában* sikerült; hogy ilyen mosolygósan elmondott vallomásokban tudtam volna megsejtenni fájdalmat és együttérzést, s ilyen közvetlenül és egyszerű bölcsességgel tudtam volna szólni az élet dolgairól.

Mert a balladaszerű történetben, hogy *elhurcoltak egy asszonyt*, mint ha egy egész világ pusztulása benne volna; s ebből a három kurta sorba terjedő csöpp versből:

*Ökle van, kinek terve van,
nem égig érő álmai,
s bántani tud csak, bántani!*

— mintha minden elnyomottak sérelme sírna ki. *A katalán kutyát* is hányszor hallottam, akárcsak ő, csupán a tanulsággal maradtam adós!

És mégse hinném, hogy ezek a merőben személyi rokonérzelmek tévesztettek volna meg Komáromi költészetének a megítélésében. Hiteles költő szól hozzánk Komáromi lírájából, azzal a végsőig leegyszerűsített életérzéssel, nyugodtan és közvetlenül, amelyet a szükséztől, a tökéletesen kiérlelt mondanivaló hatásában még csak felfokoz.

S hogy a versnek ilyen tömény párlatába sűrítve tudott belefojtani örömet, bánatot, szorongást és reménytelenséget, s mindezt mosolygva, halkán és szemérmesen — ez teszi költővé, akit terjedelmesebb életmű hiányában is a legjobbak között kell látnunk. Tárgyilagosan és elfogulatlanul, minden nemzedéki együttérzés vagy idegenkedés nélkül, csupán a maradandó műnek kijáró elismeréssel.

HERCEG JÁNOS

TÁRGYILAGOS KÉP GAZDASÁGI ÉLETÜNKRŐL

BECK BÉLA: *Jugoszlávia gazdasága.*

Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1975.

A kelet-európai szocialista országokban megjelenő, Jugoszláviáról szóló könyvek, tanulmányok és egyéb írományok olyan — sajnos — ritka kivételei közé tartozik ez a munka, amely igazán tárgyilagosan igyekszik bemutatni valóságunkat az élet legfontosabb területén, a gazdaságban. Szinte szokatlanul dolog, hogy a szerző nem helyezkedik valamiféle nem létező magaslatra, ahonnan kioktat bennünket arról, hogy mit, hogyan kellett volna csinálni, mit hol rontottunk el, hol és hogyan vétkeztünk azok el-

len az általunk sohasem tisztelt dogmák ellen, amelyek a világ első szocialista államának és a szocialista tábornak a gyakorlatából, tapasztalatából erednek, s az internacionalizmus ottani magyarázatai alapján egyedül elfogadhatók és üdvözítők.

Az ilyen hozzáállás nagyon tisztességes és számunkra kétségtelenül nagyon rokonszenves. Furcsa ellentmondásként hat minden bizonnyal, és éppen az a mód ahogyan gazdaságunkról nagyon reális képet igyekszik festeni, a könyv

igazi gyöngesége. Miről van szó? Arról, hogy a szerző abbéli igyekeztében, hogy semmit se magyarázzon félre vagy bele, átvette terminus technicusainkat és élve annak lehetőségével, hogy eminens vezetőink beszédeit, vagy magas szintű értekezleteink anyagát magyarra is lefordította valamelyik lapunk, főként a Magyar Szó, ezeket a szövegeket is egyszerűen beleépítette munkájába, illetve idézte őket. S vajon miért hiba ez? Azért, mert sok nálunk használt kifejezés nem fedti azt, ahogyan azt Magyarországon értelmezik — ez leggyakrabban társadalmi-politikai és gazdasági rendszerünk különbözőségéből ered —, sőt egyáltalán nem is használják, s ilyenkor még lábjegyzetben sincs, vagy legalábbis az esetek többségében nincs semmilyen szómagyarázat. Így a magyarországi olvasó minden bizonnyal gyakran kénytelen szótárakat használni, amelyek, ha nem jugoszláviai kiadásúak, nem is segíthetnek neki, sőt félő, hogy az efölötti bosszúságában sutba dobja a könyvet is. Másrészt a mi fordításaink még akkor sem túl pedánsak, ha van idő elkészítésükre, akkor meg pláne nem azok, amikor valamely eseményről másnap már be kell számolni az újságban, s a fordítás a hírügynökségi anyagok közvetítésével szinte egyidejűleg készül.

No de nem is ez a fontos. A fontos az, hogy egy ilyen becsületes szándékú munka elkészült. Félreértés ne essék: nincs ebben a könyvben semmi szépítés, olyan igvekezet sem, hogy valamely melléfogásunkat jóakarattal jobban megmagyarázzon, vagy jelentőségében csökkentsen, mint ahogyan azt mi magunk megtettük. Benne van Beck Béla munkájában minden gond és baj, minden nekifutás és visszakozás, minden akció és annak fölülbírálása, minden kulcsfontosságú gazdasági intézkedésünk és annak eredményessége vagy eredménytelensége, amely háború utáni gazdasági életünket jellemezte. Amire azonban jó fölfigyelni, és ami bennünk a szerző iránt tiszteletet ébreszt, az az, hogy semmilyen más gyakorlat nevében nem kíván nálunk okosabb lenni, nem oktat ki bennünket, ami annyira jellemző a szocialista országok szerzői rólunk szóló írásainak többségére. El-

fogadja és érezhetően tiszteli azokat az értékeléseket, az önbíráló és saját, a gyakorlatunkat fölülbíráló elemzéseket, gazdaságfejlesztési törekvéseinket, ezek sikerének vagy sikertelenségének magyarázatát, amelyeket mi magunk, saját életünk és önmagunk legjobb ismeretében, cselekedeteinkről adunk. Egyszerűen jólesik ezt olvasni egy külföldi publicista tollából.

Mit tudhat meg a magyarországi olvasó ebből a könyvből? Sok olyat, ami új, esetleg meglepő számára, ha eddig nem ismerte háború utáni fejlődésünket, vagy csak hébe-korba fordult meg nálunk turistaként néhány napra. Például olyasmit, hogy Jugoszlávia „...szinte a semmiből teremtette meg iparát. Azt valósította meg, amit korábban ebben a térségben nem sikerült, az évszázadokon át egymás ellen uszított jugoszláv népek egységét, és lerakta az egységes Jugoszlávia szocialista társadalmának alapjait”. Hogy a háború utáni időszakban Jugoszlávia „... azokhoz az országokhoz tartozott, amelyeknek gazdasága világvilágviszonylatban a legnagyobb arányban fejlődött”. Hogy „az ipari össztermék volume-ne 1946—72 között tizenöt-szöröse emelkedett”. Hogy a „... lakosság reáljövédelme az elmúlt negyedszázad alatt három és félszeresére nőtt”. Hogy „a fasiszta megszállókkal szembeni ellenállás és a fegyveres harc Európa országai közül... Jugoszláviában folyt a legszélesebb méretekben...” Hogy „... 1938-ban az egy főre jutó nemzeti jövedelem mintegy 80 dollárra becsülhető...” és hogy ez ma „... megközelíti az 1000 dollárt”. Hogy a háborúban „... 1,7 millió ember, a teljes népesség közel 11%-a esett áldozatul”. Hogy „... a háborús károkat összességükben 9 milliárd dollárra becsülték”. Hogy Jugoszlávia „... nagyobb anyagi veszteségeket szenvedett, mint amennyit a hatalmas gyarmatbirodalommal rendelkező Anglia szenvedett a II. világháború alatt”.

No persze, az is kiderül a könyvből, hogyan építettük újjá az országot, mi volt az államosítás és a mezőgazdaság kollektivizációjának sorsa, milyen tapasztalatot vontunk le az utóbbiból, mi volt az első öt éves tervek eredménye, milyen „megtorpanást” okozott a tájékoz-

tatóirodás blokád, mit hogyan igyekeztünk fejleszteni az elmúlt évtizedekben a gazdasági egyensúly kialakításáért, mit hozott a reform, milyen arányú a munkanélküliség stb. Nagyon jó oldala a könyvnek, hogy taglalja a magyar—jugoszláv gazdasági viszonyokat, s a szom-

szédság adta lehetőségeket, ám furcsán hangzik számunkra az az igyekezet, hogy a Szovjetunió „szerepét” gazdaságunkban kissé túlhangsúlyozza. A sok pozitívum mellett ez az utóbbi eltörlül és szinte szóra sem érdemes.

BRENNER JANOS

A VÉGSŐ IGAZSÁG

ESZMECSERE AZ IRODALMI ÉRTÉKELESRŐL

Az alkotás és az olvasó között afféle idegenvezető szerepét tölti be az irodalmi bíráló.

Mi sem természetesebb, akár csak idegenvezető, irodalmi bíráló is többféle akad. A kényelmesebb idegenvezetők épp csak elvezetnek bennünket a vonzó látnivalóhoz, bár ezeknek a megválogatásában sem egyforma a mértékük. Vannak akik a látványosságok, és vannak akik a műértékek megmutatását tartják többre. Az igényesebb idegenvezetők néhány fontosabb adatot is közölnek; a legjobbak érdekes apróságokat mesélnek a természeti szépségekről, megkísérik meg-eleveníteni a művészi alkotások megeremtőjét.

Mégis találkozik egy nem is olyan jelentéktelen különbség az idegenvezetők és az irodalmi bírálók között. Az idegenvezetőknek az eszükbe se jut, az irodalmi bírálók annál hajlamosabbak arra, hogy ne a bemutatott műalkotást, hanem a saját értéklő szerepüket véljék jelentősebbnek: csálhatatlan felsőbbbséggel szóljanak az alkotók emberi tökéletlenségeiről.

Sainte-Beuve (1804—1869) a francia irodalmi bírálat máig is ragyogó mestere, az elemző értékelés egyik megalapozója, váratlan igénynyel lepte meg az irodalmi közvéleményt a múlt század közepén. Azt ajánlotta, hogyha egy író művéről érdeemben kívánunk értekezni, az alkotás erényeinek és gyarlóságainak a hideg mérlegelése helyett, inkább a mögötte álló embert

mutassuk meg. Igyekezzünk megismerni a szerző életét, puhatoljuk ki, milyennek látta a valóságot és az embertársait, milyen széles körű volt az érdeklődése és milyen mély a tudása, miképp múlatta napjait, hogyan viselkedett a nőikkel, tudott-e bánni a pénzzel és az anyagi javakkal.

Nyilván igaza volt, hiszen valamirevaló bíráló selejtes alkotások ismertetésére nem is fecserli az idejét: azzal, hogy foglalkozik vele, máris figyelemre méltónak tartja valakinek a művét. Ebben az esetben viszont minden dicséretnél és elmarasztalásnál többet ér alkotóink tüzetes bemutatásával az alkotás jobb megértését elősegíteni. Egy ételkülönlegesség minden áradó dicséreténél is sokkal hasznosabb részletesen elmondani, miből és mi mód készül — azt meg az elfogyasztóira bízni, hogy nekik maguknak mennyire ízlik az a finomság.

Sainte-Beuve kitűnő példával is szolgált: nemcsak jól ismerte, hanem egész szívéből gyűlölte a legnagyobb kortárs költőket. Victor Hugót, Vigny-t, sőt Baudelaire-t is, iöllehet *A rossz virágainak* a költője egyik elődjének tekintette őt. Ez az elismerés azonban nem gyógyíthatta meg Sainte-Beuve-nak azt a szívsebét, hogy Baudelaire sokkal jobb verseket merészelt írni, mint ő.

Nem, Sainte-Beuve csakugyan nem vizez prédikált és bort ivott. A legnagyobb hatású kortárs köl-